

Ірина Уманська
студентка заочної форми навчання
спеціальності «Соціальна педагогіка»

Іванна Кулик
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»
м. Івано-Франківськ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВНЗ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства пріоритетною характеристикою спеціаліста є його компетентність як здатність орієнтуватись у швидкоплинних умовах професійної діяльності, оскільки затребуваним є спеціаліст, який не буде чекати інструкцій, а прийматиме самостійні рішення, буде відрізнятися мобільністю, динамізмом і конструктивністю.

Процес появи конфліктів у професійній діяльності соціального педагога обумовлено його логікою й специфікою. Конфлікти присутні у діяльності соціального педагога, оскільки він працює у системі «людина-людина», проте майбутні фахівці соціально-педагогічної діяльності не завжди готові вести навчально-виховну роботу в умовах конфліктних ситуацій і, таким чином, можуть бути джерелом конфліктних стосунків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам вивчення конфлікту, конфліктних ситуацій, стадіям розвитку конфлікту присвячені дослідження таких вчених, як: В.І. Андрєєва, Н.В. Гришиної, В.Г. Зазикіна, Л.Козер, М. В.Цюрупи та ін. Конфлікт у педагогічних стосунках вивчають: С.В. Баникіна, З.Г. Білоусова, В.І. Журавльов, Л.І. Міщик, Л.І. Мітіна та ін.

Питання компетентності досліджують О. А.Дубасенюк, Н.В. Кузьміна, А.К. Маркова, В.І. Маслов, М.В. Левківський; вивчення конфліктологічної компетентності здійснюють: А.Я. Анцупов, С.В. Баникіна, В.Г. Зазикін, Л.О. Петровська, Н.В. Самсонова, Б.І. Хасан та ін.

Однак, підготовка конфліктологічно компетентних соціальних педагогів обумовлена недостатньою нерозробленістю питання компетентності соціального педагога в умовах ВНЗ.

Мета статті – теоретично обґрунтувати соціально-педагогічні умови формування конфліктологічної компетентності соціального педагога в умовах ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Сутність педагогічних умов розглядається у працях багатьох вчених. Ю. К. Бабанський визначає педагогічні умови як “ситуацію, при якій компоненти навчального процесу репрезентовані у найліпшій взаємодії і яка дає можливість вчителю плідно викладати, керувати навчальним процесом, а учням успішно навчатися” [2].

В. Г. Максимов вважає, що педагогічні умови є сукупністю об’єктивних і суб’єктивних факторів, необхідних для забезпечення ефективного функціонування усіх компонентів навчальної системи.

Педагогічними умовами формування конфліктологічної компетентності соціального педагога слід розуміти сукупність заходів у цілісному педагогічному процесі конфліктологічної підготовки, що забезпечує досягнення майбутнім соціальним педагогом конфліктологічної компетентності, що характеризується більш високим рівнем конфліктологічної готовності.

Вчені С. В. Баникіна, Н. В. Самсонова та інші визначили низку педагогічних умов в аспекті, що нами вивчається, але всі вони мають локалізований характер і потребують систематизації [1; 4].

Проаналізувавши підходи до визначення цього поняття, ми вважаємо, що стосовно нашого дослідження педагогічні умови можна розглядати як необхідні обставини, створення яких дозволяє підвищити рівень підготовленості соціальних педагогів для виконання професійної діяльності.

На наш погляд, формувати конфліктологічну компетентність можливо на основі єднання навчальної, конфліктологічної, професійної діяльності і спілкування, на основі досягнення загальних і особистих цілей.

Сучасне розуміння процесу формування в педагогіці пов'язується із процесом управління [3]. Так, О. С. Гребенюк установив, що формування особистості – це процес управління розвитком індивідуальності. При цьому під “управлінням” автор розуміє основне значення слова, а саме “вплив” на ті чи інші компоненти. Що стосується процесу управління конфліктом, то дослідники в галузі конфліктології також фіксують значення “вплив” на елементи конфліктної ситуації з метою попередження і вирішення різних видів конфліктів [3].

Ми вважаємо, що комплекс педагогічних умов формування конфліктологічної компетентності соціального педагога має бути спрямований на ефективне досягнення мети, за рахунок наповнення новим змістом процесу навчання студентів з вирішення педагогічних конфліктів. Такий комплекс має такі умови:

- розгляд студента як дорослого, що навчається, який має певний життєвий і особистісний досвід;
- усвідомлення студентом себе як суб'єкта не тільки навчальної конфліктологічної діяльності, але й професійної конфліктологічної діяльності;
- чітке уявлення про співвідношення навчально-конфліктологічної і професійно-конфліктологічної діяльності;
- включення в навчальну конфліктологічну підготовку конфліктних ситуацій, спрямованих на розвиток професійної конфліктологічної діяльності і професійно значущих якостей індивідуальності й особистості спеціаліста – професіонала;
- включення в навчальний план спеціальності “Соціальна педагогіка” спецкурсу “Основи конфліктологічної компетентності”;
- розробка змісту завдань для самостійної роботи студентів у процесі навчання, використання ресурсів педагогічної практики.

Формування конфліктологічної компетентності – процес керований. Керувати процесом формування можливо, на наш погляд, двома шляхами:

по-перше, непрямым шляхом, коли студенти не усвідомлюють формуючі дії з боку викладача. Цей шлях притаманний для традиційного підходу до професійної підготовки: студенти слухають лекції, виступають із доповідями, виконують завдання тощо. На нашу думку, цей підхід є малоефективним для формування компетентності. По-друге, безпосереднім чином, коли викладач використовує такі прийоми і засоби взаємодії зі студентом, які розкривають для нього особистий смисл їх навчальної конфліктологічної діяльності (наприклад, пояснює ті психічні стани, які з'являються у студентів у процесі вирішення навчально-професійних конфліктологічних задач, пояснює значення конфліктологічних знань і вмінь для ефективності професійної діяльності спеціаліста). Саме цей підхід має бути головним, тому що для соціального педагога є актуальним розуміння необхідності і важливості конфліктологічних вмінь, які мають сприяти оптимальності і ефективності їхньої професійної діяльності.

У зв'язку з цим формування конфліктологічної компетентності може бути представлено системою таких дій викладача: визначення потенціалу предмета, який викладається (педагогіка, соціальна педагогіка, конфліктологія, психологія), і технологій його викладання, а також власних можливостей (стиль діяльності і спілкування, ступінь сформованості конфліктологічної компетентності) і їх цілеспрямована реалізація; створення психолого-педагогічних умов у процесі навчання для ефективного формування конфліктологічної компетентності.

До педагогічних засобів формування конфліктологічної компетентності ми віднесли: зміст навчального матеріалу, зміст конфліктної ситуації; методи і форми навчання і виховання; особистісні і професійні якості викладача; міжособистісні стосунки у навчальній групі; навчально-професійні задачі конфліктологічного характеру.

Процес формування конфліктологічної компетентності соціального педагога, на наш погляд, має відбуватися впродовж навчального семестру і продовжуватися у рамках педагогічної практики студентів.

Висновок. Ефективність формування конфліктологічної компетентності соціального педагога забезпечується дотриманням комплексу педагогічних умов: психолого-педагогічних; усвідомлення конфліктологічної компетентності майбутніми соціальними педагогами як інтегративної характеристики їхньої професійної готовності, як єдності змістового, мотиваційно-діяльнісного, особистісного, конструктивного, комунікативного компонентів; науково-методичних; організаційних. Комплекс соціально-педагогічних умов формування конфліктологічної компетентності соціального педагога спрямований на ефективне досягнення мети за рахунок наповнення новим змістом процесу навчання студентів з вирішення педагогічних конфліктів.

Література

1. Баныкина С. В. Конфликтологическая компетентность педагога / С. В. Баныкина. – Астрахань., 1997. – 169 с.
2. Козич І. В. Конфліктологічна компетентність як особистісна, професійна якість майбутніх викладачів вищої школи / І.В. Козич // Підготовка вчителя у контексті Європейського освітнього простору: [зб. наук. праць / за ред. проф. М. В. Левківського]. – Київ – Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2005. – С. 83–88.
3. Самсонова Н. В. Конфликтологическая компетентность специалиста / Н. В. Самсонова // Вуз – XXI и культура. – Казань, 2000. – С.37 – 40.
4. Самсонова Н. В. Методологические основы конфликтологической подготовки будущего педагога / Н. В. Самсонова // Педагогические проблемы становления субъективности школьника, студента, педагога в системе непрерывного образования. – Волгоград, 2002. – С.60 – 68.